

Specialization of future cities of Uzbekistan: a social and philosophical analysis

Nodirjon KHOLMIRZAEV¹

Kokand branch of TSTU

ARTICLE INFO

Article history:

Received July 2022

Received in revised form
20 July 2022

Accepted 25 August 2022

Available online

15 September 2022

Keywords:

a city with the cleanest air, a
scientific city, a tourist city, a
resort city, a political city, an
administrative center, a
welfare state.

ABSTRACT

In this article, the processes associated with specialization of future cities of Uzbekistan are analyzed from social and philosophical point of view, taking into account regional and environmental factors in this process, as well as regulation of production processes.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss8/S-pp274-278>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ўзбекистоннинг келажак шаҳарларини ихтисослаштириш: ижтимоий-фалсафий таҳлил

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

энг тоза ҳавога эга шаҳар,
илмий шаҳар, туристик
шаҳар, курорт шаҳар,
сиёсий шаҳар, маъмурий
марказ, ижтимоий ҳолат

Ушбу мақолада Ўзбекистоннинг келажак шаҳарларини ихтисослаштириш, бу жараёнда ҳудудий ва экологик омилларни ҳисобга олиш, шунингдек, ишлаб чиқариш жаёнларини тартибга солиш билан боғлиқ жараёнлар ижтимоий фалсафий жиҳатдан таҳлил этилади.

¹ Doctor of Philosophy in Philosophy, PhD, Head of Department "Social and Accurate Sciences", Kokand branch of TSTU, Kokand, Uzbekistan

Специализация городов будущего Узбекистана: социально-философский анализ

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Город с чистейшим воздухом, научный город, туристический город, город-курорт, политический город, административный центр, социальное государство.

В данной статье с социально-философской точки зрения анализируются процессы, связанные со специализацией будущих городов Узбекистана, с учетом региональных и экологических факторов в этом процессе, а также регулирование производственных процессов.

Бутун дунёда бўлгани каби мамлакатимизда ҳам пандемия даври ўзининг турли талофатлари ва қийинчиликлари билан ёдда қоладиган бўлди. Бу айниқса, шаҳар ҳаётида яққол намоён бўлди. Инсоният коронавирусдан чиқарган кўплаб хулосалари қаторига эндиликда шаҳар аҳолисининг соғлом турмуш тарзига амал қилишини ҳам киритсак бўлади. Одамлар спорт билан, соғлом турмуш тарзи билан ошно тутинди. Шунингдек, тоза ҳаво мавжуд жойларга интилиш кучайди. Соғлом яшаш инсоният олдидаги биринчи галда ҳал этилиши лозим бўлган муаммога айланди ва инсонлар онгли тарзда шуни англаб етдилар.

Келажақда Ўзбекистон шаҳарларини ҳаёт кечириш учун қулай бўлган шаҳарлар сифатида кўриш биз учун қувонарли ҳисобланган бўларди. Яқинда британиялик олимлар ҳавонинг ифлосланиш даражаси, умр кўриш давомийлиги, хавфсизлик ҳолати ва йиллик қуёшли кунлар сони каби омиллардан келиб чиқиб, 2022 йилда соғлом ҳаёт кечириш учун энг қулай бўлган шаҳарлар рейтингини эълон қилди².

Таъкидлаш жоиз, миллионлаб одамлар ҳар бир янги кунни яхши ниятлар билан бошлашади. Улар соғлом турмуш тарзига амал қилиш, ичиш ёки чекишни ташлаш, кўпроқ жисмоний машқлар билан шуғулланиш ва тўғри овқатланиш ҳақида кўп ўйлайдилар, аммо уларнинг барчаси ҳам бунга амал қила олмайдилар. Бунга биринчи навбатда ирода етишмаса, кейингиси тиббий маданиятнинг йўқлиги сабаб бўлади. Бу ўз навбатида дунёқарашнинг пастлиги оқибатидир. Британиянинг Money.co.uk компанияси мутахассислари эълон қилган 2022 йилда соғлом ҳаёт кечириш учун энг қулай бўлган шаҳарлар рейтингига ҳавонинг ифлосланиш даражаси, умр кўриш давомийлиги, мамлакатдаги хавфсизлик ҳолати, йиллик қуёшли кунлар сони каби омиллар ҳисобга олинган.

Шунингдек, ўтган йиллардан фарқли равишда жорий йилда глобал пандемия бошланганидан бери долзарб бўлиб қолган бир қанча омиллар ҳам инобатга олинган: тиббиёт ходимлари, психиатрлар ва психологлар сони, руҳий касалликлар ва психофаол моддаларни истеъмол қилиш билан боғлиқ ҳолат, мамлакат ёки шаҳарнинг умумий соғлиқни сақлаш харажатлари. Тадқиқот натижаларига кўра Япония – соғлом яшаш учун энг қулай давлат – дея эътироф этилди. Япония бир

²<https://kun.uz/news/2022/02/13/soglom-yashash-uchun-eng-qulay-bolgan-dunyoning-top-20-shahri>

қатор ижобий омиллар сабаб 2022 йилда соғлом яшаш учун дунёдаги энг қулай давлат сифатида эътироф этилган. Улар қуйидагилар:

- Мамлакатдаги жамоат транспорти жуда ҳам қулайлиги камдан кам одамга шахсий машинадан фойдаланиши учун зарурат яратади. Бу эса ҳавонинг жуда кам ифлосланишига олиб келади.

- Японча овқатланиш маданияти (унчалик кўп бўлмаган порциялар ва оқсилга бой таомлар) ҳам соғлом турмуш тарзини таъминлашда муҳим омил ҳисобланади.

- Мамлакат аҳолиси пиёда саёҳат қилишни афзал кўришади, буни жуда паст семириш даражаси (3,6 фоиз) ҳам тасдиқлайди.

Швейцария – узоқ умр кўриш кўрсаткичи энг юқори мамлакат. Мамлакатдаги ўртача умр кўриш давомийлиги 84 ёшни ташкил этади³. **Бу натижага эришишда қуйидаги омиллар роль ўйнаган:**

- Швейцария шаҳарлари одамларни пиёда юришга мажбурлаш учун мўлжалланган, бир жойдан иккинчи жойга пиёда бориш жуда ҳам қулай.

- Бу ерда битта кичкина муаммо бор: йиллик қуёшли кунларнинг камлиги сабаб одамлар Д витамини таблеткасини истеъмол қилиб юришлари тавсия этилади.

Тадқиқотдан, шунингдек, соғлом яшаш учун энг қулай бўлган дунёнинг Топ-20 шаҳри ўрин олган. Биз буни Ўзбекистон мисолида тузиб чиқишга ҳаракат қилдик. Бунда шаҳарларнинг экологик тоза эканлиги ва транспорт воситалари билан таъминланиш даражасига асосий эътибор қаратилди. Рўйхат тадқиқотчининг субъектив фикрларига асосланади.

1. Зомин (Жиззах).
2. Бешариқ (Фарғона).
3. Шеробод (Сурхондарё).
4. Шаҳрисабз (Қашқадарё).
5. Тошкент (Тошкент шаҳри).

Зомин – энг тоза ҳавога эга шаҳар

Зомин мамлакатимиздаги энг кам ифлосланган шаҳар ҳисобланади. Шу сабаб Зомин энг тоза ҳавога эга шаҳарлар рўйхатида етакчи ўринда жойлаштирилди. Зоминда транспорт воситалари ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳаларида қатъий белгиланган экологик қоидалар мавжуд. Бунинг натижасида Зомин аҳолиси энг тоза ҳаводан нафас олиш бахтига муяссар бўлишган.

Бугунги кунда дунё фанида шаҳарларни ихтисослаштириш жараёнида қуйидагича таснифлашни учратдик:

1. Саноат марказлари (Нижний Тагил).
2. Транспорт марказлари (Находка, Новороссийск портлари).
3. Илмий шаҳарлар (Обнинск, Зеленоград).
4. Туристик марказлар (Суздаль).
5. Курорт шаҳарлари (Сочи).

³<https://kun.uz/news/2022/02/13/soglom-yashash-uchun-eng-qulay-bolgan-dunyoning-top-20-shahri>

Олиб борилган тадқиқотлар натижаларига кўра фикримизча, Ўзбекистонда шаҳарларнинг келажакда қуйидаги турларга бўлиб, ўрганиш самаралироқ бўлади.

1. Сиёсий-маъмурий (Тошкент ва вилоят марказлари).
2. Саноатлашган (Навоий, Қувасой).
3. Транспорт ишлаб чиқаришга ихтисослашган (Асака, Самарқанд).
4. Илмий (Тошкент, Самарқанд, Бухоро).
5. Ҳарбий (Каттакўрғон, Чирчиқ).
6. Савдо-иқтисодий (Қўқон, Наманган, Андижон, Тошкент).
7. Дам олиш (курорт) (Зомин, Тинчлик (эски Хамза), Шеробод).
8. Туристик (Урганч, Хива, Самарқанд, Бухоро).
9. Тарихий (Урганч, Хива, Самарқанд, Бухоро, Қўқон).

Келажак шаҳарларининг қуйидаги ҳозирда аҳоли сони бўйича кучли ўнталиқда турга шаҳарларида тез тиббий ёрдам, ёнғин хавфсизлиги хизмати каби махсус хизматлар учун шаҳар транспортидан алоҳида йўл тайёрлаш зарур.

Биринчи ўрин — Наманган шаҳри. Наманган шаҳрида бугун **651 929 нафар киши** яшайди. Яна бир қизиқ маълумот — шаҳарга 1610 йилда асос солинган. Майдони 83,3 квадрат/километр.

Иккинчи ўринда Самарқанд шаҳри. Бугунга келиб **557 151 нафар киши** истиқомат қиладиган бу шаҳар қадимий ва бой тарихи билан оламга машҳур. Майдони 120 квадрат/километр.

Учинчи ўрин - 453 822 нафар киши яшайдиган Андижон шаҳри. Майдони 74,3 квадрат/километр бўлган мазкур маъмурий-худудий бирлик тарихи VI–VIII асрларга бориб тақалиши ҳақидаги далиллар мавжуд. Заҳириддин Муҳаммад Бобур ўзининг «Бобурнома»сида Андижонни шундай таърифлайди: «Ошлиғи вофир, меваси фаровон, қовун ва узуми яхши бўлур. Қовун маҳалида полиз бошида қовун сотмоқ расм эмас... Андижон ношпотисидан яхшироқ ношпоти бўлмас. Мовароуннаҳрда Самарқанд ва Кеш (ҳозирги Шаҳрисабз) кўрғонидин сўнгра мундин улўғроқ кўрғон йўқтур. Уч дарвозаси бор... Тўққиз тарнов сув кирар. Бу ажабдурким бир ердан ҳам чиқмас... Эли туркдур», - де таъриф берган⁴.

Тўртинчи ўрин — Нукус шаҳри. Нукусда **326 125 нафар киши** яшайди. Майдони 200 квадрат/километр.

Бешинчи ўрин — Фарғона шаҳри. Аҳолиси **296036 нафар киши.** 100,3 квадрат/километр худудни ўз ичига олади. Шаҳар 1907 йилгача Янги Марғилон, 1907–1924 йилларда Скобелев номи билан аталган⁵.

Олтинчи ўрин — Бухоро. **282549 нафар киши** яшайдиган мазкур шаҳар Ўзбекистоннинг энг кўп туристлар ташриф буюрадиган ва қадимий шаҳарларидан яна биридир. Шаҳар 143.0 квадрат/километр майдонни ўз ичига олади.

Еттинчи ўрин — Қарши шаҳри. Қаршида бугунги кунда 280640 нафар аҳоли истиқомат қилади. Бир пайтлар Нахшаб, Навтака, Насаф, Беҳбудий номлари билан ҳам аталган шаҳар тарихи тахминан милoddан аввалги IV асрларга бориб тақалади.

Саккизинчи ўрин — Қўқон шаҳри. Шаҳар аҳолиси сони **258 040 нафар кишини ташкил этади.** Шаҳар ўз вақтида Қўқон хонлигининг пойтахти вазифасини бажарган. Шаҳар 2 минг ёшдан ошган дея баҳолашлари уни Ўзбекистоннинг яна бир

⁴З.М. Бобур. “Бобурнома”, ЎзФА нашриёти Тошкент- 1960 Б-60

⁵А.О. Хасанов. Фарғонанинг биринчи губернатори. Ўтмишга назар 2021 МС, Б-137

ажралмас тарихи эканлигини тасдиқлайди. 40 квадрат/километр майдонни ўз ичига олувчи шаҳарнинг «Гуйшан», «Хўхан» каби номлари ҳам бўлган.

Тўққизинчи ўрин — Марғилон шаҳри. Мазкур шаҳар рейтингимиздан ўрин олган Фарғона вилоятида жойлашган учинчи маъмурий-ҳудудий бирлик бўлиб, унда **240 579 нафар киши** яшайди. 2007 йил ЮНЕСКО қарорига биноан шаҳрнинг 2000 йиллик тантаналари ўтказилган.

Ўнинчи ўрин — Ангрен шаҳри. Шаҳарда **192 985 нафар киши** истиқомат қилади. Шаҳарга 1942 йилда асос солинган. Шаҳар номи Оҳангарон (форсча «темирчилар») сўзининг русча бузилиши натижасида келиб чиққан.

Хулоса ўрнида айтиш керакки, мамлакатимиз шаҳарларини турли соҳаларга ихтисослаштириш учун ажратилиши улар ўртасидаги интеграцияни таъминлайди. Шу билан бирга, фуқаролар турмуш тарзидаги айрим ўзига хосликларни келтириб чиқаради. Бу эса ўз навбатида миллий қадриятларимизни сақлаб қолган ҳолда янги Ўзбекистоннинг тинч ва фаровон халқини яратишимизга, олдимизга қўйган мақсадларга эришишимизда дебеча вазифасини ўтайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Холмирзаев Н.Н. Урбанизацион тараққиёт ривожига кимё саноати омили. Экономика и социум, 2021- elibrary.ru №-11-2, 625-627 <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=47780854>
2. Holmirzayev N.N.¹ Key features and factors of modern urbanization. Ekonomika i sotsium, 2021- elibrary.ru №-1-2, 652-653 <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=45593716>
3. Ganieva, M. S. (2021). Socio-philosophical aspects of the study of the issue of gender and entrepreneurial woman in a new society. *AsianJournalofMultidimensionalResearch*, 10(12), 441-445.
4. Ganieva, M. S. (2021). IN THE SOCIETY OF WOMEN-GIRLS INNOVATION-THE SOCIO-PHILOSOPHICAL ESSENCE OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY. *Scientificprogress*, 2(8), 947-951.
5. Ганиев, Б. С., & Ганиева, М. С. (2020). Семья как важный социальный фактор формирования предпринимательских навыков у молодежи (Опыт Узбекистана). In *Проблемы социальной психологии и социальной работы* (pp. 25-27).